

Biblioteka
ODRAZ SAVREMENOG

Urednik
Borislav Pantić

Frančeska Albaneze

KAD SVET SPAVA

PRICE, REČI I RANE
PALESTINE

S italijanskog prevela

Gordana Subotić

**Čarobna
knjiga**

Podaci izneti u knjizi odnose se na proleće 2025. godine.
Situacija se, nažalost, od tada drastično pogoršala.

Sadržaj

Uvod – <i>Solidarnost je politička deklinacija ljubavi?</i>	9
Hind – <i>Šta je detinjstvo u Palestini?</i>	27
Abu Hasan – <i>Koje su posledice okupacije?</i>	49
Džordž – <i>Šta znači živeti u Jerusalimu?</i>	67
Alon – <i>Kako prepoznati antisemitu?</i>	89
Ingrid – <i>Kako se ruši aparthejd?</i>	114
Gasani – <i>Dokle može da ode okrutnost jednog genocida?</i>	142
Ejal – <i>Kako smisliti uslove koji dovode do uništenja jednog naroda?</i>	151
Malak – <i>Gde je kuća jednog izbeglice?</i>	170
Gabor – <i>Zašto je toliko važno sačuvati sećanje jednog naroda?</i>	185
Zaključci – <i>Nada je navika</i>	209
Zahvalnice	215
Izvori citata	226
Bibliografija	227
Beleška o autorki	237

*Prvi put sam zaista ogorčena.
Ogorčena zbog ravnodušnosti.*

*... Nasilnost ovog genocida, način na koji se uvukao u našu
svakodnevnicu i svest da neki nisu nimalo pogođeni njime, dok su
drugi razoreni.*

*Kad pomislim da se ponovo nalazim pred funkcionerima
zemalja koje su – sve zajedno, a neke više od drugih – mogle da
zaustave sve ovo.*

Dovoljan bi bio potez olovkom.

*Ogorčena sam i razočarana, kao što mi se često događa u ovoj
sali, kad vidim mnoge od vas kako i dalje glume po istom
scenariju.*

Naravno, osuđujemo napad Hamasa.

Naravno, izražavamo solidarnost sa izraelskim žrtvama.

Naravno, zahtevamo oslobađanje talaca.

*Zar je moguće da posle ubistva četrdeset dve hiljade ljudi u Gazi
i dalje postoji neko ko ne saoseća s Palestincima?*

Evo: onaj među vama ko danas nije rekao nijednu reč o onome što se događa u Gazi pokazuje da je saosećanje iščezlo iz ove sale. Saosećanje je lepak koji nas drži ujedinjene kao čovečanstvo.

A to nije pitanje milosrđa prema Palestincima. To je pitanje koje se tiče poštovanja prema vašim funkcijama, koje iziskuje i obavezu vaših država da odlučno garantuju primenu Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida kako bi se onemogućio ovaj zločin.

Dakle, ako je istina da smo danas ovde s namerom da ukažemo čast međunarodnom pravu, nema drugog načina nego da nametnemo sankcije Izraelu, preispitujući diplomatske, ekonomske, vojne i strateške veze koje imamo s tom državom.

I neka ovo bude poslednji genocid u istoriji čovečanstva.

Franческа Albaneze,
izvodi iz govora pred Generalnom skupštinom UN
oktobra 2024.

Uvod

Solidarnost je politička deklinacija ljubavi?

Postao sam izbeglica sa deset godina. U svojoj dečjoj glavi pitao sam se o nevidljivom neprijatelju koji mi je uništavao život. Kako izgleda? Da li je ljudsko biće ili zver? Zašto me je pretvorio u izbeglicu? Šta sam mu uradio? Odakle je? Kojim jezikom govori?

SALMAN ABU SITA, *La mappa del mio ritorno*

U poslednje vreme često sam razmišljala o Orvelu. Njegov čuveni proglas, po kojem je *rat mir, sloboda je ropstvo, neznanje je moć*, nikad mi nije izgledao tako aktuelno i važno kao u raspravi koja se proteklih meseci vodi o Izraelu i Palestini.

Mnogi, na primer, i dalje govore o onome što se događa u Gazi kao o „sukobu”. Ili, još gore, kao o sukobu započetom 7. oktobra 2023. U tom tumačenju ogleda se sva površnost nekoga ko počinje da čita knjigu od sredine, zanemarujući mnoge stranice koje čuvaju žive tragove krvi i bola: priču čiji su koreni mnogo dublji, a koju i dalje zanemarujemo.

Kao što zanemarujemo i ne čujemo poziv na sprovođenje pravde koji palestinski narod upućuje skoro ceo jedan vek zbog režima aparthejda koji ga generacijama ugnjetava i apsurdnog mučenja koje se sprovodi od kraja 2023, a događa se i nakon

navodnih primirja između januara i marta 2025: genocid u pravom smislu te reči.

Užasi Gaze su bez presedana. Kad kažem da Izrael ispisuje jednu od najcrnijih stranica istorije, uporedivu s genocidima iz prošlosti, mnogi mi odgovaraju da još ne znamo sa sigurnošću, da treba sačekati odluku Međunarodnog suda pravde. Ali Sud – telo koje rešava sukobe između država i pruža savetodavna mišljenja o pitanjima međunarodnog prava – već je u januaru 2024. potvrdio da postoji opasnost od genocida, naredivši državama da preduzmu akcije koje će zaustaviti genocidna dela Izraela. Međutim, mnoge zemlje kao da nisu razumele, ili su se svesno oglušile o to. Međunarodni sporazum zove se Konvencija o *sprečavanju* i kažnjavanju zločina genocida: kako države da ga spreče ako ne spremno reagujući kad se pojavi opasnost od genocida (kao što, uostalom, potvrđuje Sud pravde)?

Čak i ako ostavimo po strani pravni aspekt, kako je moguće ne izjasniti se pred svirepostima tog nemilosrdnog ponašanja?

Kad sam se u maju 2024. našla u Berlinu, nekoliko nedelja pošto sam u UN iznela izveštaj *Anatomija jednog genocida*, još uvek sam bila usamljen glas koji na taj način osuđuje zločine Izraela u Gazi. Ako se izuzme postupak u toku, koji je u decembru 2023. pokrenula južnoafrička vlada pred Međunarodnim sudom pravde, uz optužbu da Izrael vrši genocidna dela nad palestinskim narodom u Gazi, ne postoji praktično nikakva literatura u vezi s tim.

Poneki ugledni proučavalac, kao što je istoričar Raz Sigal, govorio je o tome neposredno nakon 7. oktobra, ali to su bili usamljeni glasovi. Još jedan poznati izraelski istoričar, Ilan

Pape, još 2006. optuživao je izraelsko ponašanje u Pojasu Gaze kao *incremental genocide*: genocid čija nasilnost i intenzitet postepeno jačaju. Ipak, niko se u Ujedinjenim nacijama nije usudio da izgovori tu zabranjenu reč govoreći o Izraelu. Niko osim mene i još nekoliko izvestitelja i izvestiteljki UN, pre svega onih koji dolaze iz zemalja Globalne većine (ili Globalnog juga), za mnoge od kojih je trauma kolonizacije i genocida koje su Evropljani počinili tokom pola milenijuma – od Latinske Amerike, preko Afrike, do Azije – i dalje živa.

Izveštaj *Anatomija jednog genocida* bio je prvi koji je u Ujedinjenim nacijama na strukturiran način ukazao na činjenicu da izraelske vojne operacije u Pojasu Gaze otkrivaju nameru da se Gaza kao takva uništi, da se sve zatre. U Berlinu, gde me je čekao ciklus susreta i konferencija, dočekalo me je veliko zanimanje civilnog društva i nemačke zajednice *think tankova*.

Manje od godinu dana kasnije doček u Nemačkoj pred novi ciklus javnih događaja bio je mnogo drugačiji. Danas je mnogo onih koji podržavaju moje tumačenje činjenica i njihovu pravnu kvalifikaciju kao genocid, nezakonitu okupaciju, doseljenički kolonijalizam i aparthejd, između ostalih zločina koji se mogu pripisati Državi Izrael. Ali pritisci na račun poruke koju nosim, na račun mojih funkcija i mene lično, nezamislivo su se pojačali, kao i netrpeljivost u raspravi o izraelsko-palestinskom pitanju. Šta se, dakle, promenilo?

Neposredno pred moj dolazak u Nemačku, u februaru 2025, dva univerzitetska događaja na kojima sam imala da

učestvujem u toj zemlji otkazana su pod političkim pritiscima. Prvi – predavanje na Univerzitetu u Minhenu – odmah je otkazan. Ipak, zahvaljujući studentima, uspela sam da održim predavanje u jednom prihvatnom centru za izbeglice koji ne zavisi od vlade, već se izdržava od privatnih fondova i ima hrabrog upravnika koji nije pokleknuo pod pritiscima.

Trebalo je da održim konferenciju i na Univerzitetu u Berlinu, zajedno sa Ejalom Vajcmanom, izraelskim stručnjakom za forenzičku arhitekturu; međutim, kad smo stigli, Univerzitet je već otkazao taj događaj. Predložili su da ga održimo iza zatvorenih vrata, ali mi smo odbili; nije imalo smisla otići čak tamo da bismo održali predavanje koje se može pratiti samo on-lajn. Neki profesori i studenti uspeli su da premeste događaj u jedan kulturni centar koji je mogao da primi šeststo osoba (iako se do tog trenutka prijavilo već hiljadu dvesta njih). Ali izraelski ambasador, razni političari, jedan ministar i druge institucionalne figure izvršili su dodatni pritisak: pošto su primorali Univerzitet da otkaže konferenciju, pretili su da će povući subvencije kulturnom centru ako prihvati da ugosti taj događaj. Pred opasnošću da se zatvori usled nedostatka sredstava, centar je popustio, a sutradan ujutru su njegovi zidovi bili išarani natpisima uobičajenih proizraelskih grupa: ALBANEZE ANTISEMITA, ALBANEZE TERORISTA, uz uvrede upućene meni i UN.

Na kraju je događaj ipak održan, ali u sedištu glasila *junge Welt*, gde je bilo mesta samo za stotinu slušalaca. Napolju se okupilo mnogo ljudi. U međuvremenu, policajci u opremi za razbijanje demonstracija opkolili su zgradu, neskriveno noseći

pendreke i mitraljeze. U takvoj atmosferi smo Ejal Vajcman i ja govorili o miru za jedan narod koji pati.

U Nemačkoj, kao i u drugim delovima Evrope i sve bestidnije u Sjedinjenim Državama, represija je poprimila krajnje nasilan ton. Proteklih meseci bila sam u prilici da čitam o mnogim napadima policije na studente i one koji protestuju zajedno s njima, a ponekad i lično da prisustvujem tim scenama. Snage reda tuku, batinaju, zatvaraju ljude svih životnih dobi i nacionalnosti: pre svega Palestince i Jevreje anticioniste.

To je dvojaka drama. Ti ljudi se ne bore samo da bi zaustavili svirepe zločine već to čine izražavajući svoje sveto pravo na kritiku i neslaganje; pravo koje je rezultat osnovne slobode izražavanja i koje bi trebalo da predstavlja jedan od bedema naših takozvanih liberalnih demokratija.

U čemu se sastoji demokratija ako u njoj nema mesta za debatu?

Od ljudi iz *think tankova* koje sam godinu dana ranije susrela u Berlinu ovog puta niko se nije pojavio. Od osamnaest delegata NVO-a, došlo je samo njih troje.

Potom je, veče pre događaja, u sedište *junge Velta* stigla pretnja hapšenjem. Nemačka federalna policija je stupila u kontakt sa organizacijama promoterima kako bi me upozorile da ne dolazim jer bih u suprotnom mogla biti uhapšena za kršenje nemačkih zakona o antisemitizmu. Posle gotovo besane noći, u šest ujutru pozvala sam Maksa, svog muža, i rekla mu: „Ne znam šta da radim, Makse... Znam da postupam ispravno, ali ne želim da me uhapsu, dvadeset dana nisam videla decu.”

Odgovorio mi je smireno: „Ti slobodno radi ono što moraš. Mi smo ovde.”

Tako sam otišla.

Ali morale su da se umešaju Ujedinjene nacije, podsećajući nemačku policiju da kao izvestiteljka UN uživam diplomatski imunitet i da bi moje hapšenje bilo skandal bez presedana. Tek tad su se smirili. No događaj je ipak održan praktično pod opsadom: bilo je više od dvadeset policijskih kamioneta ispred sedišta glasila, sala je vrela od policajaca u opremi za razbijanje demonstracija. Stigla sam sa osmehom, praveći se da se ništa ne događa; kad sam se popela za govornicu, srce mi je bilo puno gorčine, ali to me nije sprečilo da se izrazim jasno i precizno. Na kraju događaja Majkl Barenbojm, violinista i profesor na Akademiji *Barenbojm–Said*, svirao je s palestinskim violinistima. Bilo je prelepo. A sutradan je Melani Švajcer, funkcionerka nemačke vlade koja je učestvovala na događaju i već je bila suspendovana zbog svog kritičkog stava prema izraelskoj politici – otpuštena.

To je stepen represije koji danas vlada u Nemačkoj.

Kriza u Gazi danas je simbol globalne krize, kao što je to pre godinu dana rekla moja koleginica Irene Kan, specijalna izvestiteljka Ujedinjenih nacija za promociju i zaštitu slobode mišljenja i izražavanja.

Sve češće pomišljam da sve to, iako izaziva strah, treba da nam ulije i hrabrost. Sistem koji ugnjetava Palestince –

proveren savez između Izraela i svih ostalih država čija mu elita garantuje nekažnjivost koju oduvek uživa – isti je onaj sistem kojem mi pripadamo. To je sistem koji odlučuje umesto nas o pitanjima presudnim za naš život a da nas uglavnom i ne sasluša i ne zastupa; onaj koji rad pretvara u prekarni rad, a prava u privilegije, koji nas otuđuje jedne od drugih, čineći sve nas krhkim i nesigurnijim; onaj koji solidarnost smatra subverzivnim činom, a empatiju oblikom mentalne i socijalne disfunkcionalnosti. To su podmukli mehanizmi, koji iz dana u dan doprinose raskidanju veza i ugrožavanju naše sposobnosti da delujemo zajedno zarad nekog pravednog cilja, od životne sredine do Palestine, uključujući prekarni rad i rodna pitanja. Često razmišljam o činjenici da je Palestina za mene bila crvena pilula iz *Matriksa*, ona koja ti otvori oči pred skrivenom realnošću. Moj posao, sva proučavanja palestinskog pitanja tokom proteklih godina, pomogao mi je da bolje vidim i razumem sistem u kojem živimo. I na jedan paradoksalan način – da ga i dalje volim.

U poslednje vreme zaista sam shvatila vrednost hrabrosti koja služi da se usprotivimo mehanizmima sistema. Imala sam mnogo prilika da posmatram i postavljam sebi pitanja tokom meseci neprekidnih putovanja na kojima sam upoznala mnoge aktere i mnoge priče: predstavnike vlasti, pripadnike civilnog društva, naučnike i intelektualce, radnike, sindikate i, pre svega, brojne studente i obične ljude. Naročite ljude koji tragaju za korisnim i važnim rečima, koji žude za nadom, da je međusobno razmenjuju i dele. To mi se događalo u Sjedinjenim Državama, u Australiji, na Novom Zelandu, u

Španiji, Norveškoj, Danskoj, Holandiji, Portugaliji, Egiptu, Jordanu, Kanadi i, mnogo puta, u Italiji. Čak i u Belgiji, gde prisustvo evropskih institucija – ponekad više okrenutih birokratiji nego delotvornosti rezultata – često posebno otežava atmosferu. Dugo putovanje koje mi je omogućilo da uhvatim transverzalni impuls mnogih zajednica u potrazi za pravdom, istinom, dostojanstvom i boljom budućnošću, koja prevazilazi razlike.

U pisanju stranica knjige koju držiš u rukama, fizički i virtuelno okružena svim tim drugovima i drugaricama s putovanja, izabrala sam da dragim ljudima – desetoro ih je – posvetim priču na teme koje smatram suštinski važnim da bi se razumele istorija, sadašnjost i budućnost Palestine. Tih desetoro ljudi, sa svojim učenjem, svojim svedočanstvima, a ponekad i svojim prisustvom, pratili su moj put saznanja posredstvom jedne zemlje koja predugo pati.

Džordž, jedan od najbližih prijatelja iz vremena kad smo moj muž Maks i ja živeli u Jerusalimu, uvešće nas u gradske ulice s jedne i s druge strane, među čudesne kuće iz prošlosti, knjižare u kojima izraelski vojnici zaplenjuju knjige za decu i lokale u kojima se, do pre nekoliko godina, moglo dogoditi da plešete sa istim tim izraelskim mladićima i devojkama, ovog puta bez uniforme. Ingrid, Evropljanka koja je izabrala Palestinu i mnogo joj pružila, objasniće nam važnost izvesne strogosti u mišljenju i korišćenju pravnog okvira aparthejda, onako kako je to 2017. rasvetlila meni. Ejal, koji je odavno napustio Izrael i oseća da nema pravo da se vrati sve dok ne

bude mogao da putuje s palestinskim pasošem, to jest s pasošem jedinstvene i demokratske države, razjasniće nam složenost fizičkih i materijalnih okolnosti koje dovode do genocida. Hind, koja je poginula u šestoj godini zato što je Palestinka, otvoriće nam oči pred tim šta znači biti dete u zemlji u kojoj pokolenja maloletnika nemaju pravo na utočište koje ih štiti i poštuje njihove korene. Gabor, prerano obeležen progonom Jevreja, rasvetliće nam ludilo onog što se događa palestinskom narodu i mit o normalnosti. Zatim Gasan, hirurg koji je stigao iz Londona da bi se tokom prvih meseci genocidnog napada našao u središtu najnezamislivijeg užasa Gaze; Malak, mlada umetnica koja je prešla obrnut put, napustivši Gazu da bi otišla u London i posredstvom slika opisala svoj narod; Abu Hasan, koji nas je vodio da vidimo mesta što otkrivaju muku i ugnjetavanje tog naroda; Alon, veliki proučavalac genocida, koji mi je pomogao da bolje razumem protivrečnosti koje mogu naseliti srce jednog izraelskog Jevrejina koji „vidi” Palestine i njihov cilj oseća kao sopstveni, jer u oslobađanju palestinskog naroda od ugnjetavanja aparthejda leži ključ za oslobođenje samih Izraelaca; sve do jedne od meni najbližih osoba, kako u životu, tako i u potrazi za svešću koju možemo pretvoriti u delanje.

Desetoro ljudi, deset priča koje se prepliću sa životima i licima mnogih drugih – uključujući i mene, članove moje porodice, prodavačicu u jednoj irskoj radnji ili decu koja su dolazila da jedu dudinje s drveta ispred naše kuće u Jerusalimu – koje postavljaju deset pitanja na koja je danas, izgleda, previše teško odgovoriti. Na primer: u kakvim uslovima živi

palestinski narod? Kakve su posledice okupacije? Gde je „kuća” jednog izbeglice? Šta znači biti antisemita u okviru borbi za ljudska prava? Dokle može da ide okrutnost genocida?

Danas ne možemo izbeći ta pitanja.

A kao posledica svega što se događa, u meni se javljaju nova. Na primer: zašto i dalje pisati o Palestini u jednoj zemlji kao što je Italija, gde je nužno koliko i teško čuti glasove koji iznose činjenice i opširno objašnjavaju pravne aspekte? Uprkos mojoj institucionalnoj ulozi i mada nisam uradila ništa da bih bila nevidljiva u italijanskim medijima, bila sam meta beskrajnih uvreda i – uz nekoliko retkih izuzetaka – isključena iz nacionalnog medijskog prostora. Zato je ovo jedino pitanje koje mogu sebi da postavim: budući da nužnost da govorim o tome ne prolazi, štaviše, sve je izraženija, biram da ugrabim svaku moguću priliku da to činim, uključujući i ovu knjigu.

Negujući u ovom strašnom trenutku seme jedne ideje koja mi se godinama vrzma u mislima, ideje da napišem knjigu koja bi bila „instant fotografija iz Jerusalima”, želim da dočaram i Palestinu, onakvu kakvu sam je ja doživela. Ne kao aktivista, već kao neko ko joj je isprva prišao s radoznalošću u pogledu kulture, a potom iz pravničke perspektive. Kad sam 2005. stigla u SOAS, *School of Oriental and African Studies*¹ pri Univerzitetu u Londonu, jednu od malobrojnih evropskih institucija u kojima se teme prava, ljudskih prava i dekolonizacije obrađuju kritički i bez evrocentrizma, otkrila sam dve osnovne stvari.

Prva je da se o Palestini moglo – *i moralo* – raspravljati kao o pravnom pitanju dugotrajne nezakonitosti, institucionalne

¹ Engl.: Fakultet za istočnjačke i afričke studije. (Prim. prev.)